

1. Titel

GOED LEVEN IN EEN MARITIEME TOPREGIO!

2. Partijen

BETROKKEN EN ZELFBEWUST!

De voorliggende propositie wordt ingediend door de Triple Helix stuurgroep Regio Deal met volledig commitment op financiën én uitvoeringskracht van de betrokken publieke partners: de gemeenten van de regio Drechtsteden, de gemeente Gorinchem en provincie Zuid-Holland. De propositie wordt bovendien actief ondersteund door *bedrijfsleven* (werkgevers Drechtsteden, Federatie ondernemersverenigingen Drechtsteden, de Industriële Kring Gorinchem, diverse beeldbepalende bedrijven), *onderwijs* (InHolland, Hogeschool Rotterdam, Christelijke Hogeschool Ede, Avans Hogeschool, Da Vinci College, de vo-, vmbo- en mbo-scholen in Gorinchem e.o.), *zorgorganisaties* (Albert Schweitzer ziekenhuis, Rivas Groep), *overheden* (de gemeenten Altena, Molenlanden, Vijfheerenlanden en West Betuwe), regionale ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter, Havenbedrijf Rotterdam N.V., Economic Development Board Drechtsteden en Economic Board Zuid-Holland. Bij de voorbereidingen van deze propositie waren tal van partijen uit het bedrijfsleven, onderwijs en het maatschappelijk middenveld betrokken.

De regio Drechtsteden* en de functionele regio Gorinchem** beschikken over hetzelfde DNA. Bevolkingsopbouw en -samenstelling, economisch profiel, arbeidsmarkt en de ligging in een groene omgeving komen sterk overeen. We hebben dezelfde ambities en knelpunten te overwinnen in het succesvol aanpakken van onze maatschappelijke opgaven. Pieter Tordoir, hoogleraar economische geografie en planologie, bevestigt dit in zijn rapport 'De organisatie van openbaar bestuur en regionaal economische ontwikkeling in Zuid-Holland': "*om het ruimtelijk economisch potentieel goed te benutten is het zaak over gemeentegrenzen heen samen te werken en schaalvoordelen te behalen*". Ook de minister van BZK onderstreept het belang van regionale samenwerking in ons gebied***.

Met de Regio Deal zijn we in staat om nieuwe verbindingen te leggen, anders samen te werken en initiatieven die bijdragen aan de brede welvaart in onze regio's te versnellen. Wij geven hier graag samen met het Rijk invulling aan. We zien uit naar het vervolg!

* Gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.

** Gemeente Gorinchem en (delen van) de omliggende gemeenten Altena, Molenlanden, Vijfheerenlanden, West Betuwe en Zaltbommel.

*** De minister van BZK heeft in haar Kamerbrief van 21 juni 2019 n.a.v. de motie Van der Molen aan Gorinchem en omliggende gemeenten ondersteuning aangeboden voor de versterking van de leefbaarheid van 120.000-150.000 inwoners in deze 8 gemeenten en 4 provincies (opstellen regionale agenda, uitvoering aanbevelingen rapport van Berenschot). Ook merkt de minister op dat het gezamenlijk uitwerken van een propositie voor de Regio Envelop een belangrijke impuls kan geven aan de regionale samenwerking op gedeelde opgaven.

3. Regio

UNIEK INDUSTRIEEL GEBIED IN DE ZUIDELIJKE RANDSTAD

Relevant, modern en toekomstgericht

De Drechtsteden en Gorinchem e.o. vormen, kijkend naar het inwoneraantal, samen het vijfde stedelijke gebied van Nederland. Een stedelijk gebied met dezelfde kenmerken: een rijke historie en een eeuwenoude traditie van vakmanschap, waar innovatiedrang, hard werken en pragmatisme de boventoon voeren. Centraal gelegen in de Zuidwestelijke Delta op het kruispunt van wegen, water en spoor. Dé zuidelijke toegangspoort tot de Randstad. Een unieke combinatie van historische binnensteden van Dordrecht en Gorinchem met een grote diversiteit aan voorzieningen én rustieke dorpen in het groen. Door het water aan elkaar verbonden en in een gebied waar de Merwede overgaat in de Noord en de Oude Maas en de Waal de drukst bevaren vaarroute is van Nederland. Ons gebied heeft enkele unique selling points. Met aantrekkelijke, historische steden, een krachtige, innovatieve zorgsector en internationaal toeristische trekpleisters als Unesco Werelderfgoed Kinderdijk en het Nationaal Park De Biesbosch op fietsafstand.

Industriële motor van de Rotterdamse metropool

Onze maakindustrie is veelzijdig en uniek in de maritieme en deltatechnologie en vormt een belangrijk onderdeel van de industriële motor van de Rotterdamse metropool. Nederland staat internationaal op de kaart als waterland dankzij bedrijven die hier hun wortels hebben: Boskalis, Bolide, Damen Shipyards, Royal IHC en Oceanco. Zeer belangrijk voor onze regio's is ook het MKB; deze bedrijven vormen de kurk waarop de regionale economie drijft. De maritieme sector is technologisch hoogstaand en moet in hoog tempo transformeren: digitalisering, verduurzaming naar nul emissies en een blue economy. Onze sterke logistieke sector vervoert wat vanuit Rotterdam over de hele wereld wordt verscheept. Zwijndrecht en Werkendam zijn centra van de Nederlandse binnenvaart. Onze verbindingen van snelweg, spoor maar vooral water (zelfs onderdeel van een West-Europese hoofdtransportas) vormen de drukste routes op de nationale en internationale corridors vanuit de Rotterdamse regio.

Investeren in onze mensen, onderwijs en zorg

We hebben in onze regio's oog voor elkaar. Daar zijn we trots op. Met (extra) zorg voor mensen die dit nodig hebben. Waar iedere inwoner naar vermogen meedoet in de samenleving, waardoor er ook stevig wordt ingezet op (arbeids)participatie. Door armoedebestrijding, passend onderwijs en betere kansen op de arbeidsmarkt.

4. Opgave

DOORBREKEN VAN DE STAGNERENDE ONTWIKKELING VOOR EEN VITALE EN LEEFBARE REGIO

Crisis heeft diepe sporen achtergelaten

Er is genoeg om trots op te zijn, maar er zijn ook forse opgaven. Bijna nergens in Nederland is de financiële en economische crisis harder aangekomen dan in onze regio's. Grote fabrieken zijn gesloten (o.a. Lips en Nedstaal) of hebben te maken gehad met grote ontslagrondes (o.a. Royal IHC en Heerema Fabrication Group). Dit heeft forse littekens achtergelaten. Bij grote groepen inwoners is nog steeds sprake van onzekerheid, spanningen en maatschappelijk ongenoegen. Door ons economisch profiel zijn we bijzonder kwetsbaar voor nieuwe tegenslagen. Een verdere sociaal-economische transitie is daarom broodnodig. Anders blijven onze mensen het gevoel houden dat zij de boot hebben gemist. Voor hen is er nog te weinig om trots op te zijn.

En we presteren (nog steeds) onder de maat!

Onze regio's hebben zich zeker hersteld, maar de brede welvaart scoort 'afhankelijk van het onderzoek' gemiddeld (Brede Welvaartsindicator 2019 van de Universiteit Utrecht en Rabobank) of zelfs ondergemiddeld (Sociaal-economische dynamiek, Bureau Louter, 2019) op de schaal van Nederland. Dat is zeker, gelet op de ligging in de Randstad, opvallend! De situatie is kwetsbaar en (te) veel mensen voelen zich onzeker. De groei van het aantal inwoners blijft in periode 2016 - 2018 achter bij die in Zuid-Holland en Nederland: in de Drechtsteden/Gorinchem e.o. 1,1%, in Zuid-Holland 1,4% en in Nederland 1,7%. Dit geldt ook voor de banengroei in dezelfde periode: 2,4% t.o.v. 4,4%. Het gemiddelde opleidingsniveau is aanzienlijk lager dan in Nederland: 'slechts' 48% t.o.v. 60% in Nederland van onze bevolking is hoger opgeleid.

De economische groei blijft al jaren achter door mismatch op de arbeidsmarkt, niet efficiënt ruimtegebruik op verouderde terreinen en de toenemende fileproblematiek. Hoger opgeleide jongeren trekken weg door een slecht functionerende woningmarkt (geen doorstroom) en het ontbreken van voldoende hbo-onderwijs en stageplekken. Bedrijven worden hierdoor belemmerd in hun groei en onze (groot-)stedelijke voorzieningen komen op termijn onder druk te staan. De vraagstukken van klimaatverandering en de energietransitie doen zich ten volle voor in ons geïndustrialiseerd deltagebied. En de aanwezigheid van industriële bedrijvigheid en grote vervoersstromen betekent extra aandacht voor milieu en veiligheid, ook bij gebiedsontwikkeling.

De kernopgave: hoe komen we van een onder de maat (5,5) naar een bovengemiddeld presterend gebied (8)?

De hierboven geschetste analyse en urgentie van een gezamenlijke aanpak hierop wordt breed erkend. Bedrijfsleven, instellingen, overheden en inwoners slaan de handen ineen en gaan met elkaar aan de slag. Zo brengen wij onze regio's verder, versterken wij de kwaliteit van de leefomgeving en bieden wij de groepen die het nu moeilijk hebben kansen op nieuw perspectief. Ons gebied heeft een sterke positie op het gebied van de (nationale) topsectoren Water & Maritiem, Energie en Logistiek en op onderdelen van High Tech Systems & Materials. Wij kunnen een belangrijke rol spelen bij grote maatschappelijke thema's van het missiegedreven innovatiebeleid rond onze speerpuntsectoren. Dit zijn:

- ❖ **De maritieme sector:** deze maakt een omslag naar groene energie en duurzame materialen. We zetten in op duurzaam varen, op alle aspecten: van duurzame voortstuwing tot duurzame brandstoffen. De maritieme maakindustrie experimenteert meer en meer met het terugdringen van de uitstoot van schadelijke stoffen. Ook deltatechnologie is een belangrijk thema waarbij grote maritieme bedrijven uit onze regio's verduurzamingskansen onderzoeken. Samen dagen we commerciële exploitanten uit om, in aanvulling op het waterbussysteem, te experimenteren met vraaggericht personenvervoer over water (Minder Hinder).
- ❖ **De maakindustrie:** deze gaat van metaal naar digitaal. We faciliteren 'smart industry' en alle hoogwaardige dienstverlening daaromheen in deze transitie. De veranderingen in de digitale wereld gaan snel, ontwikkelingen als blockchain, internet of things, 3D-printing en kunstmatige intelligentie gaan een steeds grotere rol spelen. Het verduurzamen van de (maritieme) maakindustrie is belangrijk voor het verlagen van de CO₂-uitstoot en het verbeteren van de leefbaarheid in de regio. De maakindustrie in onze regio's wordt samengebracht om smart manufacturing en smart maintenance als kans aan te grijpen.
- ❖ **De zorgsector:** onze regio's bieden unieke kansen om een proeftuin te zijn voor maatschappelijke acceptatie van innovatie in de zorg en zorgtechnologieën. Met het Albert Schweitzer ziekenhuis, de Rivas Groep en het Da Vinci College is de basis aanwezig om innovatieve samenwerkingsvormen en instrumenten voor 'zorg aan huis' te ontwikkelen, te testen en toe te passen. Met toepassing van nieuwe technologieën, het slimmer inrichten van het zorgproces door digitale toepassingen én het hierop passend opleiden van personeel, kan de zorg beter georganiseerd worden en dragen we bij aan de betaalbaarheid hiervan.

In de afgelopen jaren hebben we behoorlijke resultaten geboekt. De Duurzaamheidsfabriek als uniek concept, Leerparkontwikkeling, hoog niveau van culturele voorzieningen, mooie evenementen, de koplopersrol op het gebied van energietransitie en de uitrol van het warmtenet. Maar er is meer nodig om onze regio's te vitaliseren en de sociaaleconomische achterstanden in te lopen. Dat gaat ons zonder hulp van het Rijk niet lukken. We slagen er onvoldoende in om van 'planvorming naar actie' te komen.

Een andere belemmering voor onze ontwikkeling is het unieke en ingewikkelde daily urban system van ons gebied. Rivieren zijn de snelwegen van weleer waar wij ooit onze welvaart en ontwikkeling aan te danken hebben. Maar dat is verleden tijd. Met de opkomst van de auto werden de rivieren 350 meter brede barrières. Dat moeten wij nog dagelijks ervaren. Ons gebied bestaat eigenlijk uit vier subregio's die onvoldoende geïntegreerd zijn. De functionele samenhang tussen bevolking, voorzieningen en economische en sociale activiteiten is binnen ons gebied zwak ontwikkeld.

En daarmee zijn we kwetsbaar en is het risico aanzienlijk dat we de weg naar boven niet snel genoeg weten te vinden en we verder afglijden ten opzichte van andere regio's.

We gáán voor een betere leefkwaliteit door betere verbindingen!

Met deze propositie tonen we de ambitie die nodig is om verder afglijden - als enige regio's in de economisch bloeiende Randstad - te voorkomen en het toekomstperspectief van onze regio's te doen kantelen. Maar dat is niet voldoende. Voor de kwaliteit van leven van onze inwoners en de instandhouding van de regionale voorzieningen, is het leggen van nieuwe verbindingen belangrijk. Tussen onderwijs, bedrijfsleven en overheden. De Drechtsteden en Gorinchem hebben veel internationale bedrijven, innovatieve startups en scale-ups én goed en innovatief vmbo- en mbo-onderwijs. Voor het optimaal benutten van talent en een goede aansluiting op de vraag van het bedrijfsleven in onze regio's, zijn twee aspecten van belang: een completer aanbod van Hoger Onderwijs in onze regio's en meer studenten die kiezen voor het volgen van beroepsonderwijs.

De Drechtsteden delen een uniek oeverlandschap. Veel in potentie goede locaties langs het water zijn echter nog niet, of te beperkt, ontwikkeld en vaak nog te onzichtbaar. Door kades te revitaliseren en aantrekkelijk te maken voor een breed publiek, door getijdenpark en maritiem erfgoed bereikbaar en toegankelijk te maken, door bestaande kunstroutes op te waarderen en toe te voegen, versterken we niet alleen het natuurlijk en cultureel landschap van de Drechtsteden, maar creëren we ook een optimaal klimaat voor nieuwe woon-, werk- en recreatieprogramma's voor een brede doelgroep.

Wij, Drechtsteden en Gorinchem en onze omgeving, zetten ons samen in voor de brede welvaart van onze regio. En geven daarmee invulling aan de ambities en opgaven van het Rijksbeleid*. Met een sterker economisch profiel, nieuwe krachtige vormen van samenwerking en een concrete, slagvaardige en samenhangende aanpak waarin wij samen optrekken met inwoners, bedrijfsleven, instellingen, hogere overheden en onze omgeving. We zijn pas tevreden als we in de brede welvaartsindicator weer 'krachtig' groen scoren. Met de ambitie dat al onze inwoners zelfstandig en volwaardig leven, werken, wonen, leren en meedoen!

* O.a. Topsectorenbeleid, missiegedreven innovatiebeleid, aandacht voor ICT/digitalisering, Breed offensief arbeidsmarktproblematiek: levenslang leren/leven lang ontwikkelen), Klimaatakkoord, Beleidslijn grote rivieren en de nationale meervoudige opgaven zoals Toekomstbestendig wonen, Regionale economie als versneller (Interbestuurlijk Programma) en Sterke en gezonde steden en regio's i.v.m. wegtrekkende jongeren, Duurzaam economisch groeipotentieel (Nationale Omgevings Visie).

5. Doel en Ambitie

WELVAART EN WELZIJN IN EEN MONDIALE TOPREGIO

Het is mogelijk om in de komende 15 tot 20 jaar met alle partijen de omslag te realiseren van een onder de maat (de 5,5) naar een bovengemiddeld presterend gebied (de 8), bestaande uit:

- ❖ een 'innovatiedistrict' waar het maritieme cluster dankzij goed human capital, een aantrekkelijk woon- werkklimaat, innovatie-samenwerking met het regionaal MKB en inzet op verduurzaming een versterkte basis heeft in mondiaal concurrerende markten en (hoog opgeleide) jongeren weet te binden;
- ❖ een gebied waar voorzieningen op het gebied van OV en cultuur zijn meegegroeid;
- ❖ een gebied dat z'n identiteit (de rivieren) koestert en de economische vitaliteit en leefbaarheid van de rivieroever heeft versterkt;
- ❖ een gebied waar iedereen nog net zo hard meetelt, de menselijke maat nog steeds centraal staat en de huidige sociaaleconomische disbalans is weggewerkt.

Hieronder hebben we benoemd wat onze invulling is, vanuit de pijlers 'Human Capital', 'Innovatie' en 'Oevers'.

Pijler Human Capital: het verbinden van economie, arbeidsmarkt en onderwijs

De mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt en het groeiend tekort aan gekwalificeerd personeel vraagt om extra inzet voor toekomstbestendige medewerkers (gericht op een inclusieve arbeidsmarkt waarin iedereen mee kan doen) en (hoogopgeleid) technisch personeel. Het verdwijnen van de HTS uit Dordrecht wordt nog steeds gevoeld. Mede hierdoor stagneert de ontwikkeling van bedrijven. Door krimp van de beroepsbevolking komt het aantal potentieel beschikbare arbeidskrachten verder onder druk te staan. Daarnaast kiezen veel jongeren voor niet-technische opleidingen. In technische- en ook in andere sectoren neemt de vraag naar en dus baankansen toe voor werknemers met technisch inzicht en probleemoplossend vermogen. De opgaven zijn helder.

In onze aanpak zetten we in op het Leerpark in Dordrecht (nu al het grensverleggend kennis- en opleidingscentrum van/voor de regio met een campus met hoogwaardig mbo-onderwijs en bijzondere testfaciliteiten zoals de Duurzaamheidsfabriek en de Maakfabriek) met de Regionale Innovatie- en Beroepencampus in Gorinchem als onderwijsclub van/voor de omliggende regio.

Beoogde effecten 2030: (1) Onze regio's zijn aantrekkelijk voor jonge talenten en vormen een belangrijke innovatiebiotoop in Nederland met het meest innovatieve, toegepaste techniekonderwijs van Europa dat resulteert in voldoende vakmensen met '21^e-eeuwse vaardigheden' voor onze bedrijven en minder mensen die 'aan de kant staan', (2) Dordrecht Academy: tot 2030 halen jaarlijks 250 jongeren en 250 werkenden via een associate degree-opleiding een hoger onderwijsdiploma. In totaal gaat het daarmee tot 2030 om 2.500 jongeren en 2.500 werkenden dat een hoger onderwijsdiploma behaalt (3) Tot 2030 behalen in totaal 20.000 studenten in de eindfase van hun bacheloropleiding een minor, stage en/of onderzoeks- en afstudeeropdracht bij een bedrijf of instelling in de Drechtsteden of Gorinchem e.o. (4) Door de aanpak op duurzame participatie op de arbeidsmarkt stromen 2.000 mensen duurzaam uit naar werk.

Onze Vlaggenprojecten en beoogde (tussen)resultaten 2022: (1) Dordrecht Academy: Tien tot twaalf opleidingsroutes op AD-niveau zijn operationeel, elk met een stevig inhoudelijke en pedagogisch-didactische verbinding met verwante mbo-opleidingen. (2) Career Boost: Er is een stevig netwerk ontstaan van docenten, professionals, young professionals en onderzoekers voor het organiseren van innovatie stages, projecten en afstudeeropdrachten voor bachelorstudenten in de laatste fase van hun opleiding. (3) Regionale Beroepen- en Innovatiecampus Gorinchem: de locatie is gerealiseerd en het samenwerkingsprogramma om met het onderwijs en bedrijfsleven samen

innovatie te ontwikkelen, is in uitvoering. (4) Aanpak mbo: in 2 jaar tijd worden 500 medewerkers bij- en omgeschoold naar een mbo-niveau binnen een sector die past bij de vraag in de regio. Daarnaast is er een aanbod aan mbo-opleidingen dat aansluit bij de vraag uit de markt en aantrekkelijk is voor zowel jongeren als ouderen om de vraag naar 14.000 mbo-banen in 2030 te bedienen. (5) Aanpak op participatie van mensen met afstand tot arbeidsmarkt: in 2022 zijn vanaf 2019, 600 mensen duurzaam uitgestroomd naar werk. Ook wordt een verkenning uitgevoerd voor een concreet centrum voor praktijkleren te ontwikkelen op het Nedstaalterrein.

Pijler Toegepaste innovatie: verbinden op innovatie

Onze regio's hebben geen grote kennisinstellingen of grote laboratoria van multinationals. Onze regio's zijn sterk in het valoriseren en toepassen van kennis en leveren daarmee indirect een bijdrage aan de sleuteltechnologieën. Tientallen van onze bedrijven gaan vanuit roadmaps op innovatiethema's een belangrijke rol spelen in het concreter maken en versnellen van de Kennis- en Innovatieagenda van het Rijk (bv. voor energie/duurzaamheid en waterveiligheid). Drechtsteden en Gorinchem e.o. zijn bij uitstek geschikt voor fieldlabs door de goede mix van grote bedrijven en MKB. De uitdaging is om met ondersteuning van de Regio Deal concrete programma's en projecten te initiëren in de sectoren die raken aan het DNA van onze regio's. Om innovatie aan te jagen moet de samenwerking op innovatie minder vrijblijvend worden. We zorgen ervoor dat alle partijen meedoen en kansen beter worden benut. Voor alle innovaties die met steun van de Regio Deal plaatsvinden zijn we bereid kennis over te dragen aan andere regio's en het Rijk. De proeftuin Drechtsteden/Gorinchem e.o. heeft dus met recht méér dan regionale betekenis.

Beoogde effecten 2030: (1) In de Maakfabriek en met InnovationQuarter faciliteren we 100 startups en scale-ups tot 2030. (2) Bedrijven in ons gebied hebben een leidende positie in minimaal 6 roadmaps met specifieke consortia rondom o.a. duurzaam varen, smart maintenance, deltattechnologie en innovatieve zorg.

Onze Vlaggenschip-projecten en beoogde (tussen)resultaten 2022: (1) Campus Leerpark: oplevering Maakfabriek met 2.300 m2 ruimte voor facilitering van innovatieve starters en scale-ups. (2) Digitale infrastructuur: het bestaande publieke glasvezelnetwerk is toekomstproof gemaakt en beschikbaar voor demonstratieprojecten voor innovatieve toepassingen. (3) Minimaal 3 actieve consortia en minimaal 1 roadmap per consortium. (4) Vanuit elke roadmap wordt minimaal 1 project uitgevoerd gericht op prototyping.

Pijler Dynamische oevers: in verbinding met water en samenleving

Versnellen en het toevoegen van kwaliteit en beleving(swaarde) gaan in onze aanpak van de oevers hand in hand! De geschiedenis en de aanwezigheid van een uniek getijdenpark bieden volop kansen en vragen de volle aandacht en betrokkenheid van onze inwoners en ondernemers bij de transitie van de oeverlocaties. De oevers worden opnieuw bereikbaar en aantrekkelijk gemaakt zodat oude en nieuwe bewoners en ondernemers daar weer van kunnen genieten. Investeerders worden uitgedaagd te investeren in een breed palet woon- werk en recreatieprogramma's. Bewoners, ondernemers en gemeenten hebben concrete plannen om woningbouw, bedrijfsverplaatsingen, natuurontwikkeling en recreatie mogelijk te maken en de bereikbaarheid via water en kades te vergroten. We slagen er echter tot op heden onvoldoende in om deze opgaven om te zetten in daden. Onze aanpak is erop gericht om deze plannen te concretiseren en te versnellen, te verbinden en kwaliteit aan de openbare ruimte en de natuurgebieden toe te voegen. Dit alles met aandacht voor milieu en de Beleidslijn grote rivieren. Met aandacht voor circulair bouwen en klimaatadaptatie. De aanpak van de samenwerkende gemeenten gaat uit van een ander sturingsmodel dan gebruikelijk. De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden (ROM-D) zal actief worden ingezet om dynamiek bij het bedrijfsleven te accommoderen, uiteraard samen met betrokken gemeenten. De landschapsarchitect Adriaan Geuze treedt op als boegbeeld van een kwaliteits-/adviesteam dat richting geeft aan de kwaliteit en samenhang van diverse plannen. Geuze is aan de

oevers opgegroeid en inmiddels bij verschillende lokale projecten betrokken. In 2020 starten we met een zestal projecten.

Beoogde effecten 2030: (1) 1.000 nieuwe woningen voor starters, midden en hogere inkomens zijn in realisatie. (2) 1.000 banen verbonden aan gerealiseerde bedrijfsverplaatsingen en nieuwe bedrijvigheid. (3) Inwoners benoemen dat de kwaliteit en beleefbaarheid van de Oevers substantieel is toegenomen.

Onze Vlaggenschip-projecten en beoogde (tussen)resultaten 2022: (1) 4 bedrijfsverplaatsingen, zodat tevens ruimte ontstaat voor woningbouw en gebiedsontwikkeling. (2) 2 doorbraakprojecten voor locaties langs de Noordoevers als basis voor geconcentreerde woningbouw. (3) 6 projecten voor versterking 'regionale lijnen kwaliteit en (be)leefbaarheid aan de Oevers'. (4) 2 experimenten met vraaggericht vervoer dat - ook in exploitatie - complementair is op het Waterbus-systeem.

6. Voorgestelde aanpak

Pijler Human Capital: het verbinden van economie, arbeidsmarkt en onderwijs

Spoor 1: Doorlopende leerlijnen in het vmbo, mbo- en hbo-onderwijs

Betrokken onderwijsinstellingen gaan met de gemeente Dordrecht, bedrijven en maatschappelijke instellingen er samen voor zorgen dat jongeren en werkenden in de Drechtsteden hoger onderwijs kunnen volgen. Het betreft een unieke constructie met onderwijspartijen die gaan voor een vernieuwend onderwijsconcept met sterke verbindingen tussen bedrijven en instellingen. Deze aanpak vraagt om een forse (aanvangs)investering van betrokken partijen.

Met doorlopende leerlijnen wordt de doorstroom van jongeren naar bèta technische mbo- en hbo- vervolgopleidingen en de arbeidsmarkt geoptimaliseerd. Doel is om studenten en jonge professionals een kansrijke route naar de regionale arbeidsmarkt te bieden. ROC Da Vinci zet in op doorlopende leerlijnen voor haar studenten in Gorinchem en de Drechtsteden. We verbinden daarnaast de ontwikkeling van doorlopende leerlijnen aan de campusontwikkeling in Dordrecht en Gorinchem, waarmee coproductie écht centraal staat en het perspectief op succesvol leren, werken en wonen een forse impuls krijgt.

Spoor 2: Verbeteren aansluiting arbeidsmarkt-bedrijfsleven-zorgsector

Leren, experimenteren, denken en doen brengen we bij elkaar op de campus, waar de Duurzaamheidsfabriek, de Maakfabriek en Drechtvalley hun basis hebben. Dit wordt de bakermat van innovaties. Het onderwijs met (technische) mbo- en hbo-opleidingen ontmoet hier bedrijven en gezondheidszorg. Naast het uitbreiden en verstevigen van de campus Leerpark moet dit concept breder in onze regio's worden gevestigd. Met een vergelijkbaar doel, wordt in Gorinchem een Regionale Beroepen- en Innovatiecampus ontwikkeld. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan een plek én een programma die aanjager zijn voor samenwerking, doorlopende leerlijnen en synergie tussen de vmbo- en mbo-scholen in Gorinchem en de omliggende gemeenten, het bedrijfsleven, instellingen en andere partijen, zoals bijvoorbeeld afstudeerders in het hoger onderwijs. Hoger onderwijsinstellingen zetten zich samen in om een aantrekkelijke stage- en afstudeeromgeving te creëren (Career Boost).

Binnen alle sectoren blijkt specifieke behoefte aan 'digitaal ontwikkelde' medewerkers. Deze medewerkers moeten beschikken over de zogenaamde '21^e-eeuwse vaardigheden'. Om dit mogelijk te maken hebben we onderwijspersoneel nodig in alle lagen van ons onderwijs (po, (s)bo, vo, mbo en hbo) die digitaal ontwikkeld zijn. Een regionaal expertisecentrum (REC) is erop gericht het onderwijspersoneel te scholen.

Spoor 3: Iedereen doet mee (Leven Lang Ontwikkelen)

Een leven lang ontwikkelen is in onze snel veranderende maatschappij en arbeidsmarkt belangrijk om als volwaardig burger mee te kunnen blijven doen. Dat geldt zowel voor mensen met als zonder baan. Het vergroten van de kansen en het perspectief voor inwoners op duurzaam betaald werk staat centraal. Het draagt bij aan het creëren van een inclusieve samenleving zoals die vanuit de Participatiewet wordt aangejaagd. Het uitgangspunt daarbij is dan onze inwoners zo veel mogelijk zelfstandig en volwaardig kunnen leven, werken, wonen en meedoen. Waar dat op eigen kracht niet lukt, helpt deze aanpak die mogelijkheden te vergroten.

Pijler Toegepaste innovatie: verbinden op innovatie

Spoor 1: Uitbouwen Campus tot 'open Innovation hotspot' voor innovatieve starters en groeiers

Om innovatie optimaal te ontwikkelen is een excellente kennisinfrastructuur vereist. Op het Leerpark en het Gezondheidspark is een sterk begin gemaakt voor een Innovation district. Naast de Duurzaamheidsfabriek investeren we als regio nu in de bouw van de Maakfabriek en een 'Hoger onderwijs gebouw', waar onderwijs en het testen van innovaties een plek krijgen. Hiermee is de fysieke infrastructuur waar de innovatieve prototypes vanuit bedrijven in de speerpuntsectoren al goed op orde. Met de samenwerking in de Digital Mainport bouwen we ook aan een sterk digitaal netwerk voor innovatieve, slimme, toepassingen, waarbij we gebruik maken van het *state of the art* open glasvezelnetwerk in onze regio's. We versterken deze 'basisstructuur' als experimenteergebied. Een plek met volop ruimte voor starters, scale-up's en waar beroepsonderwijs, bedrijfsleven en zorginstellingen elkaar treffen en open innovatie plaatsvindt.

Spoor 2: Uitbouwen netwerk- en agendavorming op innovatiethema's

We gaan bouwen verder aan het Triple Helix netwerk voor toegepaste innovaties binnen onze speerpuntsectoren. In de afgelopen jaren is al fors geïnvesteerd in de samenwerking in Triple Helix verband met sterk onderwijs en innovatief bedrijfsleven. We gaan dit uitbouwen. Hiervoor brengen we meer regionale innovatieve bedrijven bij elkaar, bieden we faciliteiten voor start ups, verbreden we de aansluiting van hoger onderwijs, werken we nauw samen met publieke partners en netwerken en bouwen we verder op de instrumenten die we al hebben.

Spoor 3: Impuls op prototyping en naar de markt brengen van innovaties

We ondersteunen met innovatievouchers en aanjaaggelden de uitvoeringskracht en samenwerking in consortia rond onze speerpuntsectoren die raken aan het DNA van ons gebied: technologische scheepsbouw, deltatechnologie, smart metrology, smart maintenance en zorginnovatie. Deze consortia ontwikkelen roadmaps en enkele specifieke projecten waarmee prototyping en het naar de markt brengen van innovaties kan worden versneld. Hierbij jagen we een aantal projecten aan die op korte termijn samenwerking binnen de sterke speerpuntclusters kunnen versterken.

Pijler Dynamische oevers: in verbinding met water en samenleving

Spoor 1: Vitale oevers door nieuwe woon- en werklocaties

Herstructurering van oude bedrijfslocaties biedt de kans om de ligging aan het water beter te benutten, oevers, natuur en getijdenpark beter bereikbaar te maken en milieuaspecten beter te beheersen. ROM-D wordt ingezet om bedrijfsverplaatsingen mogelijk te maken en vormt het vliegwiel voor nieuwe ontwikkelingen voor woningen, natuur en openbare ruimte en watergebonden bedrijvigheid en maakindustrie. Voor woningbouw kan er onder meer aan de Noordoevers in Zwijndrecht en Hendrik-Ido-Ambacht en op het voormalige IJzergieterijterrein in Hardinxveld-Giessendam tempo gemaakt worden. Om groeiwensen van gerenommeerde bedrijven als Peute en Dolderman mogelijk te maken worden samen met ROM-D bedrijfsverplaatsingen in gang gezet waardoor deze bedrijven op de juiste plaats kunnen landen en tegelijkertijd ruimte ontstaat voor meer woningbouw. Daarmee komen bedrijfslocaties als het Nedstaal-terrein in Alblisserdam de 2^e Merwedehaven in Dordrecht in hun kracht als 'juiste plek voor het juiste bedrijf'.

Spoor 2: (Be)leefbare oevers door toevoegen van kwaliteit(sprojecten)

Het getijdenpark, het maritiem erfgoed en de verbinding van de recreatieve functies vormen belangrijke dragers bij de revitalisatieopgave van de oevers. Woon- en werkgebieden worden via recreatieve routes en groenstructuren verbonden met de rivieren. Openbaar groen wordt opgewaardeerd met lokaal kenmerkende maatregelen die bijdragen aan biodiversiteit, wateropvang en waterveiligheid. Investerings zijn primair gericht op het verbeteren van de bereikbaarheid en het openbaar houden van die rivieroevers, zoals bij de locatie Arkelsedijk in Gorinchem. Iedere buitendijkse ontwikkeling wordt gekoppeld aan de getijdenrivier en moet een bijdrage leveren aan het versterken van de natuurbeleving van de oevers van de rivieren. We gaan investeren in grienden, oevers, paden en een onderling verbindend netwerk. Door kades, fiets- en wandelzones met elkaar te verbinden, maken we het getijdenlandschap en het recreatief netwerk bereikbaar én beleefbaar. Zo ontstaat langs de oevers een uniek en gezond woon-, leef- en vestigingsklimaat.

Spoor 3: Verbonden oevers door verbeteren bereikbaarheid langs/over het water

De rivieren mogen geen barrières meer vormen, maar moeten juist verbindend worden. Maritiem erfgoed, kades en verbindingen vanuit het achterland naar en van deze plekken, de mogelijkheid om rivieren over te steken en de verschillende gemeenten meer over water bereikbaar te maken zijn belangrijke voorwaarden om de nu gescheiden daily urban systems met elkaar te verbinden. Verdere ontwikkeling van locaties als het Veerplein in Zwijndrecht en het Waterbusplein in Hendrik-Ido-Ambacht is hierbij van groot belang. Daarnaast wordt openbaar vervoer over water met waterbus en watertaxi ingezet om het recreatieve netwerk in ons gebied beter te ontsluiten en vervoer over de weg te ontmoedigen. Snelfietsverbindingen langs de oevers moeten forensen verleiden de auto te laten staan en gebruik te maken van de fiets voor woon-werkverkeer.

Voor nadere informatie over de concrete resultaten tot 2022 en de verwachte effecten daarna en aansluiting op Rijksbeleid wordt verwezen naar 'Doel en Ambitie'.

7. Doelgroep

Onze aanpak is gericht op verbetering van de leefkwaliteit van onze inwoners en van het vestigingsklimaat voor ondernemers en werknemers. Deze worden actief betrokken bij de Regio Deal. Dit zit in alle pijlers. Bewoners, recreanten of sporters zijn betrokken bij de oeeraanpak. Werknemers, leerlingen, werkzoekenden, zorgbehoevende etc. bij onze Human Capital-agenda. Ondernemers bij innovatie. Maar vooral ook onze jonge talenten, die zich onlangs gemeld hebben bij onze regiobestuurders die verantwoordelijk zijn voor deze propositie. De grote betrokkenheid van deze young professionals blijkt ook uit de door hen ontwikkelde Youtube-video (<https://youtu.be/uAUbKnsJ8Go>)!

Onze propositie kent door haar brede benadering en dito betrokkenheid van 'triple helix partners' vele betrokken partijen, die bij uitvoering van de Regio Deal op hun beurt weer verbindingen gaan versterken met de bovenstaande doelgroepen:

- ❖ Ondernemers: o.a. Industriële Kring Gorinchem, Innovatietafels, werkgevers Drechtsteden, Federatie ondernemersverenigingen Drechtsteden, de Industriële Kring Gorinchem, MKB.
- ❖ Onderwijsinstellingen: o.a. InHolland, Hogeschool Rotterdam, Christelijke Hogeschool Ede, Avans Hogeschool, da Vinci College, de vo-, vmbo- en mbo-scholen in Gorinchem e.o.
- ❖ Zorginstellingen: o.a. Albert Schweitzer ziekenhuis, Rivas Groep.
- ❖ Overige organisaties: Regionale ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter, Regionale ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden, Havenbedrijf Rotterdam N.V., Sociale Dienst Drechtsteden, Economic Development Board Drechtsteden en Economic Board Zuid-Holland.

- ❖ Overheden: de gemeenten in ons gebied, provincie Zuid-Holland, de gemeenten Altena, Molenlanden, Vijfheerenlanden en West Betuwe etc.

8. Inzet

Deze propositie vraagt van alle aangesloten Triple Helix-partijen in ons gebied dat we intensiever kennis gaan delen, vernieuwende vormen van samenwerking vormgeven en gezamenlijk de focus op de eindgebruikers richten. De gezamenlijke ambities die we in de propositie hebben vastgelegd vragen hier eenvoudigweg om.

Van het Rijk vragen we eenzelfde insteek.

Hierbij denken we onder andere aan:

Kennisdeling: de kennis die we opdoen met projecten stellen we breed ter beschikking. Van het Rijk vragen we de beschikbare kennis in te brengen. De Regio Deal zorgt voor verbinding en meedenkkracht. Ook voor een betere doorwerking van gemeentelijke naar regionale en landelijke plannen, juist door het meervoudig karakter van onze propositie. Daarnaast dragen we graag bij aan de effectmeting 'Brede welvaart'.

Experimenteeruimte: in specifieke gevallen bij het omgaan met knellende regels, maar vooral in de samenwerking, waarbij de afstand nu te groot is tussen Rijk, regio en gemeenten. Partijen redeneren nog te veel vanuit eigen 'kokers', waardoor onvoldoende maatwerk wordt geboden en maatschappelijk wenselijke ontwikkelingen niet worden bereikt.

We noemen hier alvast een drietal concrete voorbeelden waar wij graag op korte termijn gezamenlijk met het Rijk willen optrekken:

- ❖ Een integrale doelmatigheidsafweging door het ministerie van OCW voor het Associate Degree-aanbod dat de samenwerkende onderwijsinstellingen gaan ontwikkelen. Zo kan een breed en samenhangend palet aan AD-opleidingen ontstaan dat goed inspeelt op vragen bij het regionale bedrijfsleven en de publieke sector.
- ❖ De ontwikkeling van Duivelseiland in Dordrecht tot een Clean Energy Hub voor de binnenvaart, waar het Rijk als grondeigenaar een belangrijke rol kan vervullen.
- ❖ Prioritering van de realisatie van de afslag Gorinchem-Noord in het project verbreding A27, zodat de ontwikkeling van het nabijgelegen gebied versneld tot uitvoering kan komen.

9. Financiering

Tabel:

- ❖ Regionale financiering publieke partijen: € 40 mln.
- ❖ Gevraagde bijdrage Rijk: € 40 mln.
- ❖ Bijdrage overige partijen (bedrijfsleven/onderwijs): € 75 mln.

Toelichting:

Als samenwerkende partijen zijn we bereid een forse financiële bijdrage te leveren aan de uitvoering van deze propositie. We beogen gezamenlijk een bedrag van € 115 miljoen te investeren. De publieke partijen (gemeenten en provincie) hebben de intentie afgesproken om minimaal € 40 miljoen te financieren als het Rijk hier ook toe bereid is.

De gevraagde € 40 miljoen van het Rijk worden ingezet voor projecten uit de drie pijlers volgens de volgende indicatieve verdeling: Human Capital € 11 miljoen, Innovatie € 8 miljoen en Oevers € 21 miljoen. Deze rijksbijdrage zorgt voor integrale(re) plannen met focus op brede welvaart en een versnelling en opschaling van initiatieven en plannen én borgt de versterkte samenwerking.

10. Structureel karakter

Uitvoering, monitoring en verantwoording van onze programmatische aanpak wordt belegd in langdurige programma's met bijbehorende financiering. Na de tijdelijke impuls door de Regio Deal zorgen we voor een structureel vervolg. Bij de selectie van de projecten is hier al op getoetst. De spelregels van de Regio Deal zorgen voor een positieve druk van buiten om echt te presteren. Als we eenmaal goede voorbeelden hebben dat samenwerking loont, smaakt dat naar meer. Voor de projecten uit de pijler Human Capital is bij succesvolle uitvoering voor de onderwijsprojecten na de aanloopfase structureel geld bij gemeenten en het onderwijs beschikbaar. Voor Innovatie geldt dat door met de Regio Dealmiddelen te investeren in sterkere consortia/economische clusters er naar verwachting in de toekomst veel meer gebruik kunnen worden gemaakt van de dan beschikbare Europese stimuleringsregelingen. En voor de projecten uit de pijler Oevers geldt dat er met de tijdelijke middelen uit de Regio Deal een proces in gang wordt gezet met een zeer grote hefboom waardoor projecten van start gaan en er veel private investeringen en andere investeringen in ruimtelijke ontwikkelingen volgen waarbij diverse partijen mee betalen. Voor bv. infrastructuur zal het MIRT-spelregelkader gevolgd worden.

11. Governance

De eindverantwoordelijkheid van de Regio Deal ligt bij de Triple Helix-stuurgroep Regio Deal die voortkomt uit het zgn. 'High Impact Team' dat deze propositie heeft voorbereid. De stuurgroep is samengesteld uit bestuurlijke vertegenwoordigers vanuit de overheden (3 deelnemers vanuit de overheden; gemeenten Drechtsteden en Gorinchem en Provincie Zuid-Holland), 2 vanuit het bedrijfsleven en 2 vanuit de onderwijsinstellingen. Zij beslist namens alle partijen om middelen uit de rijksbijdrage toe te kennen, hiermee te sturen op prestaties, hierop te monitoren (om voortgang, beleving en impact te monitoren van de pijler 'Dynamische Oevers zal gebruik worden gemaakt van inwoners- en ondernemersenquête's) en de verantwoording naar het Rijk te organiseren. Voordat projecten aan de stuurgroep ter besluitvorming worden voorgelegd, worden deze getoetst op elke relevante wet- en regelgeving van het Rijk en de Provincie en op beschikbare dekking bij de co-financiers. Op hoofdlijnen is hier al door de betrokken gemeenten een intentieverklaring voor afgegeven. De gemeente Gorinchem krijgt vanuit de Regio Deal procesmiddelen voor het organiseren van de samenwerking met de gemeenten die onderdeel uitmaken van de functionele regio.

De stuurgroep roept op de onderdelen 'Dynamische oevers' en 'Stimulering consortia op innovatieve toepassingen' inhoudelijke Triple Helix-adviescommissies (met deskundigen van naam en faam) in het leven voor beoordeling van projecten. We betrekken bewoners en ondernemers op een actieve manier bij de oeverontwikkeling. De Economic Development Board Drechtsteden fungeert als klankbord voor de stuurgroep en zal hen gevraagd en ongevraagd van advies voorzien.

Project/programma-organisatie

De beoogde integraliteit en samenhang wordt geborgd door een programmatische aanpak die zich richt op drie pijlers met heldere ambities en inhoudelijke lijnen c.q. sporen, brede betrokkenheid van onze Triple Helix-partners en 'vlaggenschipprojecten'. Er is voorzien in een projectorganisatie en een eindverantwoordelijke directeur vanuit de overheden. De projectorganisatie heeft voldoende capaciteit en kwaliteit om komende jaren intensief met de Triple Helix partners, het Rijk en andere stakeholders op te trekken en de realisatie van de Regio Deal voortvarend ter hand te nemen. Ook

hiermee bouwen we voort op de organisatie die deze propositie heeft voorbereid. Ook voor de bedrijfsvoeringsaspecten (financiële en juridische zaken) zal adequate capaciteit beschikbaar zijn. Voor voortgang en verantwoording zal ook aansluiting gezocht worden op de reguliere beleids- en begrotingscyclus van de betrokken partijen.

Met de uitvoering van de Regio Deal geven we versneld en met meer samenhang invulling aan onze bestaande regionale agenda's: met de 'Groeiagenda 2030: Goed leven in de Drechtsteden' en de uitkomst van de 'Conferentie Samen voor elkaar' (Gorinchem e.o.) ligt voor onze aanpak een meer dan goede basis. Ook wordt aangesloten op het coalitieakkoord en de beleidskaders van de Provincie Zuid-Holland. We versnellen ontwikkelingen en voorzien deze van nieuwe impulsen door nieuwe verbindingen te maken. Tussen economie, arbeidsmarkt en onderwijs, op innovatie, met het water, in de samenleving en over de regiogrenzen heen. We richten ons daarbij op de uitvoering van concrete plannen en lopende initiatieven. De middelen en de aanpak die de Regio Deal in zich heeft benutten we als versneller van plan naar uitvoering, en als verbinder: van afstemming naar échte integrale samenwerking. People, Planet en Profit gaan elkaar ook op uitvoeringsniveau concreet versterken.

Daarnaast (blijven) we op andere thema's verder samenwerken met het Rijk. Denk aan de Spoorzone Dordrecht - Zwijndrecht waar 6.000 - 9.000 nieuwe woningen worden ontwikkeld, de ontwikkeling van treinstations Leerpark, Dordrecht-Zuid, Amstelwijck en Gorinchem-Noord en nieuwe fietsverbindingen. De aanleg van warmtenet Drechtsteden. De inzet op sociaal beleid en participatie. En de intensievere samenwerking op verschillende schaalniveaus en thema's (gemeentelijke samenwerking Zuid-Holland Zuid, Maritime Delta van Rotterdam tot Werkendam en Gorinchem, Regionale Maatschappelijke Agenda Alblasserwaard-Vijfheerenlanden).

Meer informatie: <https://www.drechtsteden.nl/regio-deal>